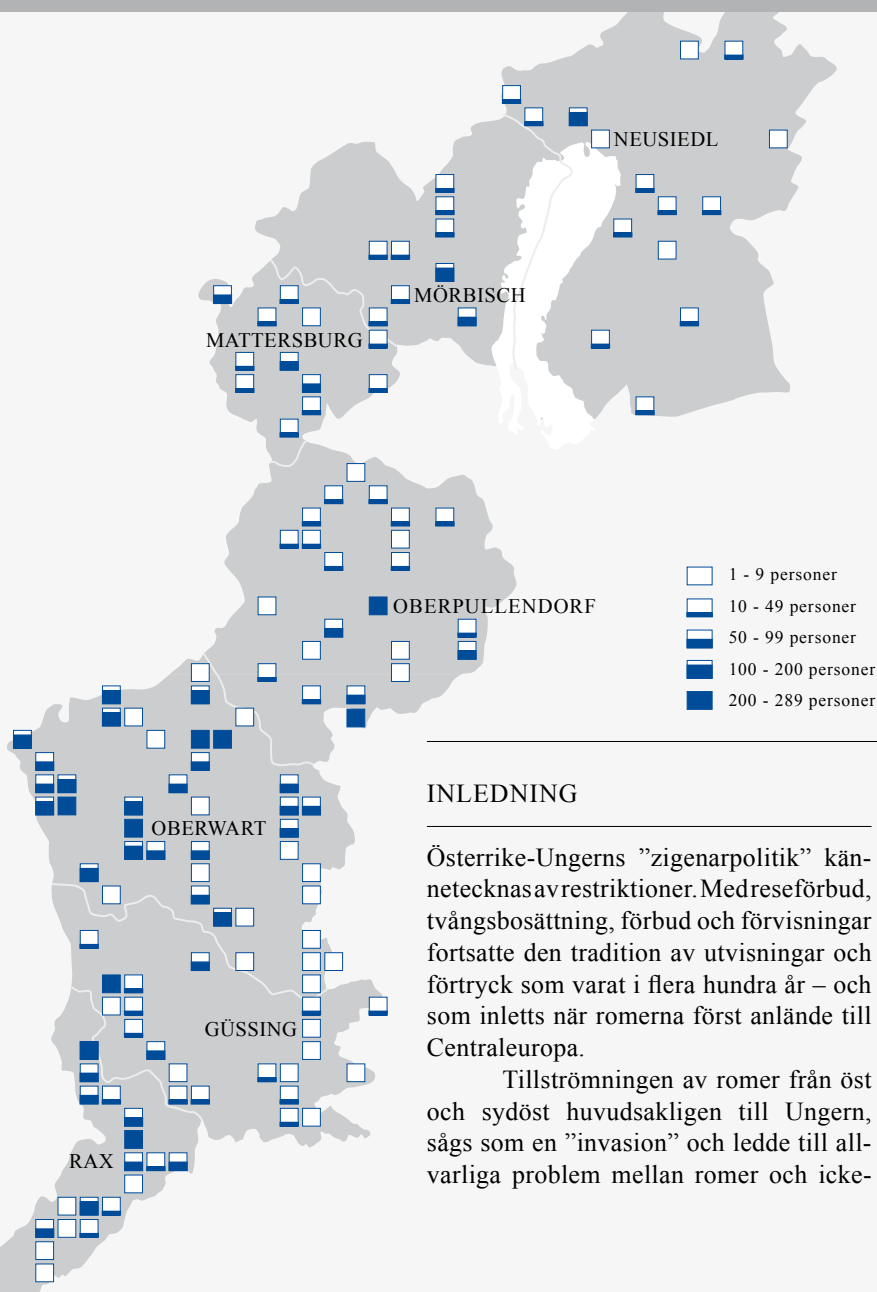

Österrike och Ungern 1850 - 1938

sammanställt av
redaktörerna

Österrike-Ungern | Österrike | Ungern

➤ *Allt fler bestämmelser inom riket begränsade romernas möjlighet att förtjäna sitt uppehälle. Reseförbud följdes av tvångsbosättning, registrering i stor skala och förbud att utöva särskilda yrken. Ekonomiska svårigheter och nationalsocialistisk propaganda förvärrade situationen och till slut skulle "tvångsarbete, deportering och sterilisering" lösa "zigenarproblemet" på ett "nationalsocialistiskt sätt".*

DEN ROMSKA BEFOLKNINGEN
I BURGENLAND 1927

Den stränga folkräkningen möjliggjorde en fortsatt och noggrann övervakning av praktiskt taget varje person av romskt ursprung.

Ill. 1 (byggd på Mayerhofer 1988, s. 40)

INLEDNING

Österrike-Ungerns "zigenarpolitik" kännetecknas av restriktioner. Medreseförbud, tvångsbosättning, förbud och förvisningar fortsatte den tradition av utvisningar och förtryck som varat i flera hundra år – och som inletts när romerna först anlände till Centraleuropa.

Tillströmningen av romer från öst och sydöst huvudsakligen till Ungern, sågs som en "invasion" och ledde till allvarliga problem mellan romer och icke-

romer. När den österrikiska regeringen stängde den ungerska gränsen för romerna, bosatte sig många romer i de fattiga områdena av västra Ungern, idag känt som Burgenland. Sålunda var konflikterna redan predestinerade under 1900-talets första årtionden vilka präglades av krig och fattigdom. "Zigenarna" sågs av majoriteten av befolkningen som en "plåga" och till slut som ett "problem" till vilket det endast fanns en möjlig "lösning" under 1930-talet, en lösning som var starkt präglad av nationalsocialismen.

III. 2 (ur Mayerhofer 1988, s. 177)

III. 2

En "putri" med en trädörr, fönster och skorsten, St. Margarethen, Burgenland, mellan krigen.

III. 3

Romernas hem registrerades i Burgenland under 1920-talet. Den här kojans har nummer "28" ovanför fönstret. Fotot togs cirka 1926.

III. 4

En bosättning i Mattersburg, Burgenland mellan krigen. Bilden visar de tre olika typer av boende som fanns under perioden. till vänster, ett putsat och kalkfärgat hus av lertegel, i mitten en "putri", en koja halvt nergrävd i jorden, till hälften gjord av trä, grenar och lera, och till höger en lertätad, halvt timrad byggnad.

III. 3 (ur Mayerhofer 1988, s. 37)

III. 4 (ur Mayerhofer 1988, s. 184)

ÖSTERRIKISK-UNGERSKA RIKET

Från och med 1800-talets andra hälft kom romska grupper, som till exempel lovararomer, till Ungern från öster. De kom ursprungligen från Donaus furstendömen (Valakiet och Moldavien) och var huvudsakligen hästhandlare. Ju fler nomadiska grupper som dök upp, desto fler klagomål registrerades i "comitatuses" (de ungerska länen). "Upprepade lagöverträdelser" och brist på lagar som underlättade hanteringen av den "allmänna plågan" ledde till klagomål. Den ungerska befolkningen såg den romska invandringen som en "invasion".

Ytterligare en orsak till klagomålen var bestämmelserna i de ungerska regionslagarna som förpliktade furstendömena att förse romerna med husrum och proviant. Med de många in-

vandringarna ledde dessa bestämmelser till en växande börda för städerna.

1907 krävde 28 regioner en standardlösning för att handskas med romerna; regeringen lyckades dock inte hitta en politisk lösning. Istället överfördes problemet till en administrativ nivå. Besluten som fattades, som till exempel tiggeriförbud och tvångsdeportering till hemlandet, låg helt i linje med den rådande "zigenarpolitiken" som byggde på förtryck och hot.

Denna ungerska politik gällde fram till 1918 och syftade till att få romerna bofasta. De ekonomiska systemen och medlen var dock inte tillräckliga och politiken var på förhand dömd att misslyckas. Städerna kunde inte erbjuda romerna de nödvändiga medel som de behövde för att klara sig och de blev tvungna att fortsätta sitt "zigeniska" levnadssätt för att kunna överleva. Samtidigt ökade fördomarna hos majoriteten av befolkningen och även

tendensen till att kriminalisera romerna, inte mist på grund av offentliggöranden om den ungerska lagen. Staten och samhället lyckades inte eller var inte villiga att genomföra meningsfulla åtgärder för romerna. Detta medförde drastiska förändringar i Ungerns västra regioner (dagens Burgenland): den österrikiska regeringen hade skärpt invandrarlagstiftningen under 1800-talets andra hälft för att stoppa romernas invandring. Samtidigt förordnade man förvisning av alla ungerska romer som påträffades i Österrike. I kombination med det ungerska förbudet att lämna landet, utfärdat i Ungern 1870, medförde detta en kraftig ökning av antalet romer som bodde i gränsområdena. Dessa distrikt hade inte eller ville inte ge husrum till romerna, så de fick värdelös mark att bosätta sig på. På det här viset uppkom de ökända "zigenarkolonierna" i städernas utkanter. [III. 2-4]

III. 5 (ur Mayerhofer 1988, s. 184)

III. 6 (ur Mayerhofer 1988, s. 178)

III. 5
En internerad hantverkares familj framför tältet, mellan krigen.

III. 6
En rom arresteras, St Margarethen, Burgenland, 1934.

III. 7
Lista över de manliga romer i byn Spitzzicken i Burgenland, som 1942 deporterades till arbetsläger huvudsakligen i Steiermark.

Trigajners der Gemeinde Spitzzicken
Wahler von Arbeitslager Steiermark vormittelte
Klaus Nr 84 Eudow Karoly Arbeitslager Hofbrunn
" 85 Viktor " " " " " " " " " " " " " "

99	Peter Horvath	"	Frieledorf
92	Hein	"	"
83	Peter Karoly	Arbeitsl. Hinterberg	bei Leoben
94	Inliss	"	"
98	Josef	"	"
85	Ewald	"	"
107	Frau	"	"
84	Peter Karoly	Arbeitslager St. Lambert	"
84	Helen	"	"
92	Frau	"	"
92	Adolf	"	"
86	Adolf	"	"
88	Michael	"	"
87	Ludwig	"	"
89	Inliss	Karoly Arbeitslager Lachsenbach	Leoben
100	Frau	"	"
99	Frau	"	auf unbekanntem Arbeits-Lager

III. 7 (ur Baumgartner 1995, s. 140)

ÖSTERRIKE

Det stora antalet romer och den underutvecklade ekonomin i de västra delarna av Ungern gjorde integreringen omöjlig. I och med de svåra ekonomiska förhållandena blev konflikterna mellan romer och icke-romer allt mer uttalade.

Under det första världskriget tjänstgjorde många romer i armén. Kvinnor och de som var oanvändbara för armén värvades till att utföra olika arbeten som förordnats av "Kriegleistungsgesetz" (militärtjänstlagen). 1916 beslagtogs alla dragdjur och vagnar från romerna och överlämnades till armén. Hästar, mulor och åsnor kunde endast köpas med tillstånd från polisen. Med införlivandet av Burgenlandområdet 1921 kom tusentals romer in i den nybildade österrikiska republiken. Därmed kunde romerna inte längre förvisas och man vidtog drastiska åtgärder. Redan 1922 föror-

dade Burgenlands regionsregering att alla romer var tvungna att stanna i det område de bodde i och att de skulle hindras från att resa omkring. För att stoppa den nya invandringen genomfördes folkräkningar och "zigenarbostäder" registrerades.

1926 togs fingeravtryck från alla romer över 14 år som bodde i Burgenland, och de kompletterades senare med foton. Från och med 1928 hade polisen i Eisenstadt ett så kallat "Zigeunerkartothek" ("zigenararkiv") som omfattade anteckningar om 8 000 romer (namn och fingeravtryck). [III. 1]

På grund av den begynnande ekonomiska krisen hamnade många romer som arbetat som grovarbetare och kringresande hantverkare i en situation som gjorde deras dagliga överlevnad nästan omöjlig. De hade inga inkomstkällor längre och blev tvungna att tigga, och fick till många icke-romers förtret – förlita sig på hjälp från myndigheterna.

Den ekonomiska krisen medförde

också stölder och småbrott, som i sin tur förvärrade förhållandena mellan romerna och landsbygdsbefolkningen. Följden blev en upptrappning av fientligheten.

En av huvudanledningarna bakom det ökande antalet brott utförda av "zigenare" var – i likhet med i Tyskland – den nya, restriktiva lagstiftningen. Många av registreringarna var följden av överträdelser mot de stränga registreringslagarna och andra administrativa överträdelser. Detta samband togs dock inte med i beräkningen när kriminaliteten ökade bland romerna. [III. 6]

Tvärtom: polisstatistik användes för att bevisa "zigenarnas" "anti-sociala" beteende. Deras bosättningar sågs som en "kulturell vanära", särskilt av massmedia i Burgenland, vars tonläge blev allt mer radikalt och gynnade fientligt beteende mot romerna. Media krävde dessutom att Burgenland skulle befrias från denna "plåga" och varnade för deras "fasansfulla fortplantning". Flera möten hölls för att

III. 8 (Detalj)

Några regler från meddelandet "Die Zigeunerfrage. Denkschrift des Landeshauptmanns für das Burgenland" (Zigenarproblemet. Meddelande från regeringschefen i regionen Burgenland) av Thobias Portschy (Eisenstadt, 1938):

1. "Sexuellt umgänge mellan zigenare och tyskar utgör ett rasbrott.
 2. Zigenare tillåts inte att gå i den allmänna skolan.
 3. Sterilisering av zigenare borde hindra deras fortplantning.
 4. Undersökningar av hus och personer skall utföras regelbundet.
 5. Zigenarkojor (en kulturell vanära) ska rivas och zigenarna skall hysas in i arbetslägrens baracker.
 6. I arbetslägren skall zigenarna arbeta isolerade ifrån andra.
 7. Utövandet av egna yrken utanför arbetslägren är förbjudet.
 8. Zigenare tillåts inte att bära vapen.
 9. Frivillig utvandring skall uppmuntras. "
- (översatt från Mayerhofer 1988, s. 43f.)

undersöka hur man kunde uppnå detta. Under ett möte, som hölls i Oberwart den 15 januari 1933, förelögs det att man skulle "flytta dem till en ö i det stilla havet" eller att "kastra" dem.

Även i Österrike hade man lagt

grunden till den kommande utrotningen av romer under tidigare år och årtionden. NSDAP:s krav om "ett zigenarfritt Burgenland" var inget nytt. Till skillnad från andra samtida politiker var dock Burgenlands illegale nationalsocialistiske "Gau-

leiter" (distriktsledare), Thobias Portschy, fast besluten att sätta sin plan i verket om "utrotning av zigenarna" genom tvångsarbete, förvisning och sterilisering, och erbjöd därmed en "nationalsocialistisk lösning" på "problemet". [III. 8]

UNGERN

När det gäller Ungern fanns det egentligen ingen "zigenarpolitik" efter rikets sönderfall. Den revolutionära mellanregeringen, efter Horthys styre, ägnade inte direkt romerna någon uppmärksamhet. De få bestämmelser som utfärdades under den här perioden syftade till övervakning av romerna och rättfär-

digades av en ökning i brottsstatistiken. Registreringen av kringresande romer, som föreskrevs 1928, och samtida räder i flera områden var en nyhet.

De andra "Strafrechtsnovelle" 1928 (tillägg till brottslagen), omfattade särskilda åtgärder mot de så kallade "oförbätterliga brottslingarna", till exempel förflyttning av sådana människor till arbetsläger. Dessa tillägg riktades onekligen mot romerna, vars liv emellertid inte var så annorlunda jäm-

fört med andra missgynnade folk. 1931 förordade inrikesministern att de kringresande yrkena praktiskt taget var helt förbjudna, och att ett arbetstillstånd endast var giltigt i hemregionen – och bundet till de lokala myndigheternas samtycke. Dessa bestämmelser drog in många romers försörjningssätt. En förordning från 1938, enligt vilken varje rom skulle betraktas som en möjlig "misstänkt", lade grunden till förföljelse och deportering.

Bibliografi

Baumgartner, Gerhard (1987) Sinti und Roma in Österreich. I: Pogrom 130 (6/87), ss. 47-50 | **Baumgartner, Gerhard (ed.) (1995)** 6x Österreich. Zur Geschichte und aktuellen Situation der Volksgruppen. Klagenfurt-Celovec: Drava Verlag | **Fraser, Angus (1992)** The Gypsies. Oxford / Cambridge: Blackwell | **Mayerhofer, Claudia (1988)** Dorfzigeuner. Kultur und Geschichte der Burgenland-Roma von der Ersten Republik bis zur Gegenwart. Wien: Picus Verlag | **Szabó, Györgi (1991)** Die Roma in Ungarn. Ein Beitrag zur Sozialgeschichte einer Minderheit in Ost- und Mitteleuropa. Frankfurt am Main: Peter Lang (Studien zur Tsiganologie und Folkloristik, 5) | **Vossen, Rüdiger (1983)** Zigeuner. Roma, Sinti, Gitanos, Gypsies zwischen Verfolgung und Romantisierung. Frankfurt am Main: Ullstein